

БОРБА ПРОТИВ ПЕТЕ КОЛОНЕ У ЧАЧКУ

У јутарњим часовима 1. октобра 1941. године Трнавски батаљон Чачанског НОП одреда „Др Драшша Мишовић“ држао је положај неопосредно изнад Чачка, косом од Гробља до пута за Гучу. Наређена је општа приправност за борбу. Штаб батаљона налазио се изнад Станојевића кућа. Ту је био и Ратко Митровић, политички комесар Чачанског одреда.

Очекивани су извештаји осталих батаљона. ..

Видевши да је у опсади и да не може одолети нападу ослободилачких снага, немачка команда је одлучила да пробије опсаду и да своје јединице повуче према Краљеву. И заиста, повлачење је почело под запхтитом авијације и тенкова. Чули су ее снажно бректање моторизације и ураганска паљба граната, бомби и других експлозива. Наоружана до зуба, преплашена до смрти, повлачила се немачка солдатеока пред тако рећи голоруки борцима, које је у борбу повела жеља за слободом.

У то време био сам курир у Штабу Трнавског батаљона.

Позвали су ме Ратко Митровић и командант батаљона Предраг Јевтић Шкепа и упитали да ли познајем неке петоколонаше, љотићевце и друге сараднике окупатора у граду. Одговорио сам да их добрим делом познајем. На то ми је речено да се Немци журно повлаче и да у том Млетезу треба пожурити у град и ухапсити све сараднике окупатора које познајемо и за које омо сигурни да нам не измакну, да носе одговорност и казну. Набројани су бивши полицајци, жандарми, љотићевци, недићевци, агенти, петоколонаше, сви они које поштени овет жигоше као сараднике окупатора. За овај задатак одређена је једна деоетина Прве трнавоке чете „Бошко Петронијевић“, у којој су, поред осталих, били: Миломир — Иво Василић, Нешо Јовановић и други. Друг Ратко Митровић је поновио задатак десетине, готово воду, и рекао да је тренутак да похитамо у Чачак. Додао је да не сумња у нас да ћемо оправдати поверење и извршити одговоран задатак у борби против непријатеља нашег народа и слободе. Упутио нас је да у Чачак уђемо Гробарским сокаком, са напоменом да се чувамо евентуалних изненађења...

Мени се чини да се са овим задатком родила идеја за формирање Потерног одељења за борбу против пете колоне.

Задатак омо примили с одушевљењем и ушли у град када је зачеље немачке колоне било у Алвациници, поред Болнице, на путу за Краљево.

Наш први сусрет био је с жандармима, који су, наоружани, патролирали улицама. На наш позив да стану и одложе оружје, није било противљења. На наше питање шта раде, одговорили су да одржавају ред. Неко из наше групе је по^овикао:

— Па, зар док се окупатор повлачи, ви одржавате ред? Значи, ви им штитите одступницу!

Жандарми су тада извадили четничке објаве о мобилизацији и показали их.

— Лепо — рекао је, чини ми се, Иво Василић — ви но^овите четничке објаве, а у служби сте окупатора!

Потом смо жандарме разоружали и дали им реверс на оружје, уз напомену да ће њихов статус решавати заједничка команда.

Један број Немаца, фолксдојчера и белогардејаца, који су били настањени у Чачку и пре окупације Југославије, затим разних агената и слугу окупатора и чланова њихових породица повукао се са Немцима и избетао хватање и затварање. Неки су, ипак, остали, посебно недићевци, љотићевци и други сарадници окупатора, па су похватани и одведени у затвор, који се налазио у старој општинској згради. До ноћи 1. октобра имали смо око 100 затворених под стражом.

Партизанске јединице ушле су у град испред поднева, сваки батаљон са свог правца, Трнавоки се оместио у Расаднику — Ивањички сокак, Драгачевски у Палилулама, а Љубићки, мислим да је био у Љубићу. Четници су такође ушли у Чачак.

Увече је организован дефиле наших јединица кроз град. Народ је одушевљено поздрављао ослободиоце.

Сутрадан нам је Милан Бата Јанковић, инструктор ОК КПЈ за Чачак, пред Учитељским домом рекао да је разговарао са Ратком Митровићем о задацима који су нам одређени. Било је то 2. октобра. Тада је, наиме, заједничка команда Места донела наредбу о образовању Одбора за борбу против пете колоне за обављање послова који су у надлежности суда, При овом одбору основано је Потерно одељење са задатком да открива и хвата припаднике пете колоне, шпијуне и остале непријатеље народа, Формиран је Одред милиције са задатком да одржава ред и поредак, да обезбеђује народну и приватну имовину и да помаже оперативним јединицама. Командир милиције постао је Раденко Мандић, радник и члан КПЈ из Виљуше, а комесар Оима Сарага, радник и члан КПЈ из Чачка. У састав милиције ушли су борци из свих батаљона. У Одбор за борбу против пете колоне од партизана је за руководиоца одређен Милан Бата Јанковић, кога је каоније заменио Лазар Лазић, заменик политичког комесара Ча-

чаноког одјреда, док је представеик четника био Жика Вујичић. У Потерно одељење одређени су: Миломир — Иво Василић из Атенице, Гојко Вујовић из Граба, Миливоје Јовановић и Доброслав Павић из Катрге и неколико Чачана: Миле Павловић, Жико Давидовић и Миленко Јовановић — Попаја.

Нешто каоније образован је Градски народнослободилачки одбор, али његова надлежност није стизала и до Одбора за борбу иротив пете колоне, мада је сарадња била неонходна и она је остваривана.

Пред рат, у Војнотехничком заводу радило је више Немаца. — стручњака. Они оу придобијали за себе и неке друге, па је формирана група петоколониша. Имало их је и у неким другим фирмама. Рад пете колоне био је у Чачку добро организован на врло значајним местима у привреди. Као прилог свему, морам да иаБедем и ово из времена када смо ослободили Чачак. Са Радованом Јовановићем, замеником команданта Чачанског одреда, отишао сам у претрес стана попа Булића, недалеко од кафане „Цар Лазар“. Зграда приземна, високи партер, стара архитектура. Газдарица нас је примила љубазно и показала собу до улице, у којој је становао Драган, како је звала Драгутина Булића. Једино значајно што омо нашли у његовој соби био је извештај немачкој команди у Београду о стању на подручју западне Србије. И данас се одлично сећам потписа на том извештају: „Шеф обавештења службе за Србију великог немачког Рајха — професор Булић“. Да, поп Булић је иредавао веронауку. Радован Јовановић је узео извештај и однео у штаб Одред. Не знам да ли је сачуван, али овај извештај речито говори да је немачка команда усредсредила своју обавештајну службу на западну Србију, где се тада налазило главно руководство НОП-а, на челу са другом Титом. Професор поп Булић одбегао је из Чачка с Немцима, али и извештај који је нађен у његовом стану говори о активности окупатора и њихових сарадника.

Суочено са овим, партијско руководство је дошло на идеју да се фо(рмира Одбор за борбу против пете колоне и других непријатеља народа. Овај одбор је заиста судио непријатељима народа и сарадницима Немаца. Изразите и тешке непрјатеље осудио је на најстрожу казну — смрт. Многима је, међутим, пружио прилику да се понраве учествујући у борби против окупатора.

Потерно одељење за борбу против пете колоне имало је задатак да открива и приводи сумњива и непријатељски настројена лица на ислеђивање Одбору. Радило је и друге послове: откривање оредстава везе која оу радила за рачун окупатора. Њих је било, јер су прављена у Војнотехничком заводу „Чачак“. Одузимани су и радио-апарати од сумњивих лица, плењена је имовииа непријатеља и оних који су одбетли с окупатором.

Ја сам радио на пословима конфискације. Потом сам пре-
п(ао у Окружну интендантуру — Интендантуру Чачанског НОП
одреда „Др Драгиша Мшновић“. Иво Василић и његови другови
остали су у Потерном одељењу за борбу против пете колоне до
краја новембра 1941. године.

У разним књигама, уместо Одбора, појављује се назив Ко-
мионија за борбу против пете колоне. Овај назив настао је веро-
ватно услед непознавања терминологије и организације, јер зва-
нично је постојала наредба о оонивању ове институције, коју је
објавила заједничка (партизанока и четничка) Команда места. На-
редба је почињала са: „Оонива се одбор за борбу против пете
колоне...”

Овај одбор имао је своје комисије: за конфискацију имови-
не непријатеља, за прикупљање добровољног народног зајма, за
реквизицију...

Гојко ВУЈОВИЋ